วารสาร

มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

ISSN 0125-2690

MANUTSAT PARITAT:Journal of Humanities

ปีที่ 32 ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553

HUMANITIES

สารบัญ

ปีที่ 32 ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553

บทความวิชาการ

การจัดหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองและภาษาต่างประเทศในโรงเรียน
ในสหรัฐอเมริกา : แนวทางประยุกต์ใช้ในโรงเรียนในประเทศไทย

- ดร.อัญชลี จันทร์เสม 5

บทความวิจัย

ความสัมพันธ์ทางคำและความหมายระหว่างพระนามพระบรมวงศานุวงศ์แห่งราชวงศ์จักรี
ผู้ทรงอยู่ในราชสกุลเดียวกัน

- ไพกิจ คงเสรีภาพ 23

กลวิธีการเขียนของ ว.วชิรเมธี

- กาญจนา ปราบปัญจะ 39

การแปรของภาษายองของบุคคลสามระดับอายุที่พูดสื่อสารกันในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

- จรรยาลักษณ์ คันธะวงศ์
- ผกาศรี เย็นบุตร
- วรรณกานต์ ลิขิตรัตนพร 65

ภาพลักษณ์จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย พ.ศ.2476 - 2540

- ชนิกานต์ แสงดี 83

บทวิจารณ์หนังสือ

แนวรบด้านตะวันตก เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง

- อภิชัย อารยะเจริญชัย 103

แนวรบด้านตะวันตก เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง
(All Quiet on the Western Front)

อภิชัย อารยะเจริญชัย

เรอมาร์ก, เอริช มาเรีย. (2537). **แนวรบด้านตะวันตก เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง.** แปลจาก All Quiet on the Western Front. โดย หม่อมเจ้าขจรจบกิตติคุณ กิติยากร. กรุงเทพฯ : อ่านไทย.

แนวรบด้านตะวันตก เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นหนึ่งในวรรณกรรมที่เป็นผลพวงมาจากสงคราม วรรณกรรมเหล่านี้ไม่มีเรื่องใดเลยที่จะไม่กล่าวถึงความโหดร้ายของสงคราม **แนวรบด้านตะวันตกฯ** นำเสนอภาพของสงครามที่เต็มไปด้วยคำถามที่ยากจะหาคำตอบ ผ่านมุมมองของผู้เขียนที่เคยร่วมรบในสงครามมาก่อน นิยายเรื่องนี้กลายเป็นประเด็นทางการเมืองในยุคที่นาซีเรืองอำนาจ เมื่อได้รับการแปลออกไปมากถึง 44 ภาษา ก็ถูกสั่งให้เผาทำลายทิ้งเพื่อมิให้ประชาชนรับรู้ถึงความร้ายกาจของสงคราม แต่นั่นก็ไม่ได้ช่วยหยุดยั้งการปะทะกันทางความคิดของคนในประเทศรวมถึงทั่วโลกที่ถูกแบ่งเป็นสองขั้วพราะอีกไม่กี่ปีต่อมาสงครามโลกครั้งที่สองก็ปะทุขึ้น

เกิดอะไรขึ้นที่แนวรบ

แนวรบด้านตะวันตกฯ ใช้กลวิธีดำเนินเรื่องโดยเล่าผ่านตัวละคร เพาล์ บอยเมอร์ เด็กหนุ่มที่สมัครเข้าเป็นทหารร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 พร้อมเพื่อนร่วมชั้นเรียน เนื้อหาในนิยายสะท้อนให้เห็นถึงการข้ามพ้นช่วงเวลาจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ของเพาล์ การตั้งคำถามกับสงครามที่บรรดาทหารเองก็ยังไม่เข้าใจว่าจะรบกันเพื่อสิ่งใด

ตัวละครหลักคือผู้เล่าเรื่อง เพาล์ และบรรดาเพื่อนร่วมรบที่มีปูมหลังแตกต่างกันออกไป เป็นการเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การย้อนถึงอดีตนั้นถูกเล่าผ่านบทสนทนาของตัวละครหรือไม่ก็เล่าผ่านความทรงจำของเพาล์ การใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งในการดำเนินเรื่อง (ยกเว้นในหน้าสุดท้ายที่สรุปถึงชะตากรรมของตัวละครเพาล์) ช่วยสร้างความน่าสนใจและเป็นการสร้างความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้อ่าน จนเกิดเป็นความผูกพันและพยายามเอาใจช่วยตัวละครไปโดยไม่รู้ตัว

แนวรบด้านตะวันตกฯ ประพันธ์ขึ้นช่วงระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้ง หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1918) แม้ว่าเยอรมันจะประสบปัญหาด้านการเมืองและสภาพอันแร้นแค้นของประชาชน แต่ด้านวรรณกรรมกลับมีความก้าวหน้าและเฟื่องฟูอย่างมาก อาจเป็นเพราะช่วงเวลาดังกล่าววรรณกรรมมีส่วนช่วยฟื้นฟูจิตใจ มีการสร้างผลงานที่หลากหลายมากขึ้นกว่าในช่วงศตวรรษที่ 19 แต่พอเข้าสู่ยุคที่พรรคนาซีปกครองประเทศหลังการล่มสลายของราชวงศ์ปรัสเซีย (พระเจ้าไคเซอร์วิลเฮล์มที่ 2 ทรงเป็นจักรพรรดิองค์สุดท้ายของจักรวรรดิเยอรมันภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1) ในปี ค.ศ. 1933 วงการวรรณกรรมของเยอรมันกลับต้องสะเทือนเมื่ออิทธิพลของรัฐบาลนาซีบีบบังคับให้นักประพันธ์หลายคนต้องถอนตัวจากวงการ หรือมิเช่นนั้นก็ต้องลี้ภัยไปต่างประเทศ เนื่องจากมี “แนวทาง” ในการสร้างสรรค์ผลงานไม่ตรงกับนโยบายของพรรคนาซี โดยเฉพาะนักประพันธ์ที่มีแนวคิดส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย และสันตินิยม (Pacifism) อย่างเช่นเรอมาร์ก ก็จะถูกหมายหัวจากนาซี

คำว่า “แนวรบด้านตะวันตก เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง” กลายเป็นประโยคอมตะที่มักใช้กล่าวถึงเหตุการณ์ใดๆ ที่ยังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องโดยยังหาจุดสรุปไม่ได้ เหมือนกับที่ผู้แปลใช้เพื่อเล่าถึงสภาพการรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 บริเวณฝั่งตะวันตกของยุโรป ระหว่างฝ่ายไตรภาคี (Triple Entente) ซึ่งประกอบด้วยอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และฝ่ายสัมพันธมิตร (Triple Alliance) คือ เยอรมัน ออสเตรีย ฮังการี และอิตาลี

ฝ่ายไตรภาคค่อนข้างได้เปรียบเมื่อกองทัพเรืออังกฤษยึดครองน่านน้ำไว้ได้เกือบทั้งหมด ทำให้เยอรมันประสบภาวะลำบากเนื่องจากถูกปิดกั้นทางทะเลซึ่งจุดนี้เองเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เยอรมันต้องพ่ายแพ้สงคราม

การรบในด้านตะวันตกเป็นการรบแบบสนามเพลาะ คือการขุดแนวตั้งรับเป็นคูยาวเพื่อใช้หลบข้าศึกและใช้ในการโจมตีไปพร้อมๆ กัน ทหารจะอาศัยอยู่ในสนามเพลาะนี้เกือบตลอดเพื่อโจมตีฝั่งตรงข้าม และเพื่อ

วางแนวลวดหนามป้องกันการบุก แนวสนามเพลาะนี้สร้างขึ้นเป็นแนวยาวกั้นระหว่างเยอรมันกับฝรั่งเศสและเกือบตลอดแนวชายแดนของสวิตเซอร์แลนด์ แนวรบด้านนี้ใช้เวลาตรึงกันอยู่นานโดยที่ทั้งสองฝ่ายต่างไม่สามารถทำอะไรกันได้มากนัก จนกล่าวกันว่าในรายงานทางทหารบันทึกถึงสถานการณ์ช่วงนั้นไว้เพียงสั้นๆ ว่า "เหตุการณ์ไม่มีการเปลี่ยนแปลง"

ประสบการณ์จากสนามรบ

เรอมาร์กพยายามถ่ายทอดความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อสมรภูมิ ซึ่งแท้จริงมันก็คือความรู้สึกของตัวเขาเอง (ตัวละครเพาล์ น่าจะเป็นตัวแทนของเรอมาร์กในชีวิตจริง) แม้ว่าความจริงการบรรยายสภาพความกดดัน ความทุกข์ยากในแนวหน้าของบรรดาทหาร จะใช้ภาษาหรือบทพรรณนาที่ดีเยี่ยมเพียงใด ก็ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกที่แท้จริงเท่ากับการสัมผัสด้วยตนเอง เรอมาร์กน่าจะเข้าใจสถานการณ์นี้ได้เป็นอย่างดีเหมือนที่เพาล์ประสบ

> *"...อ้ายที่สนามรบน่ะ มันร้ายกาจนักหรือลูก? แม่จำ จะให้ลูกตอบอย่างไรเล่า! แม่คงจะไม่เข้าใจและไม่เห็นจริงเห็นจังเลยแต่แม่ก็ไม่ควรนึกถูกว่าเป็นอย่างไร ร้ายกาจนักหรือ แม่ถามอย่างนั้นหรือ พุทโธ่เอ๋ย"*
>
> (เรอมาร์ก. 2537: 97)

เพาล์จึงได้แต่เลือกเล่าแต่ในเรื่องที่ทำให้แม่คลายกังวล และคร้านที่จะอธิบายถึงสภาพอันโหดร้ายในสนามรบ แต่ก็ยังไม่วายต้องทนนั่งฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์และความเข้าใจผิดๆ ของบรรดาพลเรือนที่มัก "คิดกันเอง" ว่าสภาพในสนามรบเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ทั้งที่ไม่เคยไปรบเองสักครั้ง เหมือนครั้งที่เพาล์เคยคิดเมื่อตอนสมัครเข้าเป็นทหารใหม่ๆ

> *"อ้อ นี่มาจากแนวรบหรือ? กำลังน้ำใจเป็นอย่างไรที่โน่น? เรี่ยมละซีนะ? เรี่ยม...อ้ายสงครามสนามเพลาะนี่เลิกกันเสียบ้างซี ต้องเจาะเข้าไปให้ได้แล้วสงครามก็จะเสร็จเท่านั้นเอง"*
>
> (เรอมาร์ก. 2537: 100)

ทั้งที่ไม่ได้ออกไปรบในแนวหน้าแต่บรรดาอาจารย์ต่างวิจารณ์ถึงกลยุทธ์ในการเอาชนะสงครามได้เป็นฉากๆ จนเพาล์รู้สึกรำคาญ พลางนึกในใจว่า *"ข้าพเจ้าอยากรู้นักว่าท่านเห็นภาพของสงครามของท่านอย่างไร"*

(เรอมาร์ก. 2537: 101)

ในสนามรบ นอกจากเพาล์และเพื่อนจะต้องเผชิญกับศัตรูแล้ว พวกเขายังต้องต่อสู้กับสภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้าย ความพยายามดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอด หาอาหารเอง หาความสะดวกสบายเล็กๆ น้อยๆ ที่จะช่วยจรรโลงชีวิตในสนามเพลาะให้น่าอยู่ขึ้นมาอีกหน่อยหรือแม้กระทั่งการต่อกรกับหนูสัตว์ที่ร้ายกาจไม่แพ้ทหารฝรั่งเศส ดูเหมือนว่าชีวิตส่วนใหญ่ของทหารในแนวรบนั้นคือการหาทางเอาตัวเองให้รอดมากกว่าจะตั้งหน้าตั้งตาทำศึกแต่เพียงอย่างเดียว

> *"หนูที่นี่น่าเกลียดเป็นพิเศษ มันอ้วนเอาจริง ชนิดนี้เราเรียกว่าหนูกินศพ...ดูมันหิวจัดจริง แทบทุกคนถูกมันแทะขนมปัง ครอพพ์อุตส่าห์ห่อขนมปังไว้ในผ้ากันฝนแล้วเอาหนุนหัวนอน เลยนอนไม่หลับ ถูกหนูไต่หน้าโดยที่มันพยายามจะกิน เดเทอริงนึกว่าตัวฉลาดกว่ามัน เอาขนมปังแขวนเชือกห้อยหลังคา ตอนกลางคืนพอเราเอาไฟฟ้าเดินทางส่องดู ที่ไหนได้ อ้ายเชือกแกว่งไปแกว่งมา หนูตัวเบ้อเร่อไปคร่อมอยู่บนขนมปังแล้ว ในที่สุดเราต้องจัดการกับมันเสียที...เป็นหลายวันเราไม่ต้องทำอะไรเลยนอกจากสงครามกับหนู"*

(เรอมาร์ก. 2537: 64)

ช่วงชีวิตที่สูญหายในสงคราม

สิ่งหนึ่งที่นับว่าเป็นประเด็นสำคัญของ **แนวรบด้านตะวันตกฯ** คือการที่เรอมาร์กพยายามบอกเล่าถึง "คนในยุคแห่งการสูญเสีย" (Lost Generations) อย่างเพาล์และเพื่อนๆ ที่ถูกหว่านล้อมด้วยเรื่องความรักชาติด้วยพลังของลัทธิชาตินิยมที่นาซีตอกย้ำเสมอว่าเชื้อชาติอารยัน (ต้นตระกูลของชาวเยอรมัน) คือเผ่าพันธุ์ที่บริสุทธิ์และทรงอำนาจ การสละตนเข้าร่วมรบในสงครามถือเป็นเกียรติอันสูงสุดเพื่อกวาดล้างศัตรู หากใครที่ปฏิเสธก็จะถูกเหยียดหยามว่า "ขี้ขลาด" และ "ไม่รักชาติ" ทั้งที่เพาล์และเพื่อนไม่ทันคิดเลยว่าสงครามคืออะไรและรบไปเพื่ออะไร

"เมื่อถึงเวลาหัดแถว คันเทอเรคชอบบรรยายให้เราฟังอย่างยืดยาว จนในที่สุดนักเรียนทั้งชั้นต้องตามแกไปหาผู้บังคับการจังหวัดและสมัครเป็นทหารกันหมด เดี๋ยวนี้ข้าพเจ้ายังอาจหลับตาเห็นถนัด แกมองลอดแว่นตามาดูพวกเราแล้วกล่าวด้วยเสียงเชิงอ้อนวอนว่า เพื่อนเอ๋ย ท่านจะไม่สมัครไปสงครามทีเดียวหรือ?"

(เรอมาร์ก. 2537: 7)

เรอมาร์กแสดงทัศนะผ่านตัวละครอย่างเพาล์และผองเพื่อนว่าพวกเขาเป็น Lost Generations เพาล์และตัวเขาเองต่างมีอายุเท่ากันเมื่อตอนที่เข้าร่วมรบในสงครามคือเพียง 18 ปี เด็กหนุ่มอายุเพียงเท่านี้ยังไม่ทันที่จะสร้างฝันหรือสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง พวกเขาเป็นเพียงนักเรียนที่เพิ่งจบการศึกษา ถ้าเป็นยามปกติก็คงคิดถึงเรื่องเรียนต่อหรือไม่ก็ทำงาน มีครอบครัว การสูญเสียช่วงเวลาตรงนี้มีผลต่ออนาคตอย่างมาก เด็กหนุ่มพวกนี้จะขาดประสบการณ์การใช้ชีวิตแบบปกติ เพราะต้องไปเผชิญกับสถานการณ์อันเลวร้ายในสงคราม ประสบการณ์การตัดสินใจและวิธีการใช้เหตุผลที่ต่างจากคนทั่วไปอาจส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อการใช้ชีวิตประจำวัน

"ชีวิตในปฐมวัยของเราได้ถูกตัดขาดลอยไปแต่วันที่เรามาแนวรบ และทั้งนี้โดยที่เรามิได้มีมือเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเลย เราเคยพยายามจะหวนกลับไปนึกถึง กลับไปเข้าใจ แต่ก็ไม่เคยสำเร็จจริงๆ แต่สักครั้ง สำหรับเราซึ่งเป็นชายหนุ่มอายุเพียงยี่สิบปี ทุกสิ่งทุกอย่างดูเลือนไปหมดอย่างน่าประหลาด...พวกที่เขาแก่กว่าเรายังมีอะไรติดต่อกับชีวิตแต่ครั้งก่อนของเขา บางคนก็มีเมีย มีลูก มีธุระกิจการ มีผลประโยชน์ เท่ากับว่ามีฉากหลังอย่างแน่นหนา ซึ่งสงครามไม่สามารถจะลบให้จางลงไปได้...เรานี้กำลังอยู่ที่ธรณีประตูแห่งชีวิตและก็น่าจะเป็นเช่นนั้นจริงๆ เรายังไม่ทันได้มีเวลาฝังรกฝังราก สงครามได้กวาดเรากระเด็นไปเสียแล้ว"

(เรอมาร์ก. 2537: 13)

ชีวิตวัยหนุ่มที่สูญหายจากที่มันควรจะเป็นไปตามครรลองของคนรุ่นเพาล์ สะท้อนออกมาในบทสนทนาเมื่อมีลเลอร์ตั้งคำถามขึ้นมาว่าถ้าสงครามสงบแล้ว พวกเราจะทำอะไรกัน เป็นคำถามที่ฟังดูเหมือนน่าจะได้คำตอบง่ายๆ จากปากของทหารหนุ่มที่เอียนกับสงครามเต็มทน แต่สิ่งที่เด็กหนุ่มเหล่านี้นึกถึงกลับดูเคว้งคว้างเรื่อย

เปื่อยไม่มีจุดหมายในอนาคต ต่างจากคัทและเดเทอริงที่มีอาวุโสมากกว่าทุกคนในหมู่ต่างมีครอบครัวและมีการงานทำให้ทั้งสองยังพอมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ตรงนี้เองที่เรอมาร์กต้องการจะบอกถึงชีวิตที่ยังว่างเปล่าของทหารหนุ่ม

"...ดึ๋งต่างว่าเดี๋ยวนี้กลายเป็นเวลาสงบศึก แกจะทำอะไร?

"ไปเสียให้พ้นจากที่นี่!" ครอพพ์ตอบ

"แน่ละ แล้วยังไงอีกเล่า?"

"กินเหล้าให้เมา" อัลแบร์ทตอบ ...

"อืม์ มันก็ต้องเรื่องผู้หญิงก่อนละ หือ?" ไฮเออเลียริมฝีปาก

"แน่ละ"

"ให้ดิ้นตายซี จริงนะ" ไฮเออพูดแล้วนึกกระหยิ่ม "กันจะไปหานางที่มีอกโตๆ พวกแม่ครัวที่มีที่จับได้เต็มไม้เต็มมือ รู้ละนะ แล้วกันก็จะกระโดดตรงเข้าเตียง นึกให้ดีนะพวกเรา เตียงจริงๆ มีสปริงแล้วที่นอนขนนกและตลอดเวลาเจ็ดวัน กันจะไม่หยิบกางเกงขึ้นใส่เลย"

(เรอมาร์ก. 2537: 49)

นอกจากครอบครัวแล้ว ชีวิตของเพาล์ส่วนใหญ่ก็ติดอยู่กับเพื่อนฝูงเหมือนเช่นวัยรุ่นทั่วๆ ไป ยิ่งต้องเข้ามาร่วมรบด้วยแล้ว มิตรภาพระหว่างเพื่อนยิ่งแน่นแฟ้นคนเกือบจะกลายเป็นครอบครัวเดียวกัน การสูญเสียเพื่อนก็เหมือนการสูญเสียสมาชิกในครอบครัว ความรู้สึกผูกพันนี้เป็นเรื่องปกติสำหรับวัยรุ่นที่มักจะให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่า แต่ท้ายที่สุดแล้วเมื่อเพาล์ยิ่งเข้าใกล้ความตายมากเท่าไหร่ เขากลับคิดถึงบ้านและครอบครัวมากกว่าอะไรทั้งหมด ดังเช่นความรู้สึกหลังการตายของเคมเมอริช เพาล์เริ่มวิตกเกี่ยวกับตัวเองและเริ่มหวนคิดถึงอดีตหรือเมื่อตอนที่เขารำพึงกับศพนายทหารฝรั่งที่เขาสังหารในสนามเพลาะ เพาล์ก็ยังอุตส่าห์คิดถึงครอบครัวของเหยื่อ

"กันจะเขียนถึงเมียแก" ข้าพเจ้าพูดกับศพอย่างรวดเร็ว "กันจะเขียนไป หล่อนต้องได้ข่าวจากกัน กันจะเล่าไปให้หล่อนฟังทุกอย่างที่กันได้บอกแก หล่อนจะไม่ต้องเป็นทุกข์ กันจะช่วยหล่อน จะช่วยครอบครัวของแก ลูกของแกด้วย"

(เรอมาร์ก. 2537: 134)

ไม่เพียงแต่ช่วงชีวิตที่ขาดหายไป การปรับตัวเข้ากับสังคมของทหารผ่านศึกก็เป็นปัญหา แม้ว่าเพาล์จะได้สิทธิ์ลาพักถึงสิบสี่วัน แต่การกลับมาบ้านของเขาไม่ได้ช่วยให้เขารู้สึกดีขึ้นเลย เขาถึงกับคิดว่า "ไม่ควรจะกลับมาเสียด้วยซ้ำ" การใช้ชีวิตในสังคมปกติกลายเป็นเรื่องแปลกสำหรับเขาเสียแล้ว เพราะชีวิตช่วงรอยต่อในการเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่นั้นเขาได้อยู่กับเพื่อนทหารในแนวหน้ามากกว่าจะอยู่กับครอบครัว ความรู้สึกได้รับการยอมรับความปลอดภัย ถูกฝากไว้กับเพื่อนร่วมรบ การใช้ชีวิตอย่างปกติจึงกลายเป็นเรื่องที่น่าละอายสำหรับเขา (ทั้งที่มันคือเรื่องปกติในสังคม)

> *"ทีแรกข้าพเจ้าคิดว่าการลามาพักที่บ้านคงจะไม่เหมือนเช่นนี้ และความจริงเมื่อปีกลายนี้ต่างกว่านี้มาก เห็นจะเป็นเพราะตัวข้าพเจ้าเองได้เปลี่ยนแปลงไปในเวลานั้น...ครั้งนั้นข้าพเจ้ายังไม่รู้เรื่องว่าสงครามเป็นอย่างไร เคยไปอยู่แต่ในด้านที่สงบ แต่เดี๋ยวนี้ข้าพเจ้าเห็นแล้วว่าได้ถูกขยี้โดยไม่รู้ตัว รู้สึกตัวเองว่าไม่ใช่คนที่นี่เสียแล้ว ที่นี่เป็นโลกต่างด้าว"*
>
> *"คนพูดกับข้าพเจ้ามากเกินไป ต่างก็มีความวิตก ความมุ่งหมาย ความปรารถนา ซึ่งข้าพเจ้าเองไม่สามารถจะเข้าใจด้วยได้ เป็นหลายครั้งข้าพเจ้านั่งอยู่กับคนใดคนหนึ่งที่ในเบียร์การ์เด็น และพยายามจะอธิบายให้ฟังว่า ความสุขนั้นคือการนั่งนิ่งๆ อย่างนี้แหละ...ขณะที่ในแนวรบชิ้นระเบิดออกบินว่อน คนบาดเจ็บก็ต้องหิ้วหามกัน เพื่อนๆ ก็ต้องไปหมอบตาสนามเพลาะ ที่นี่ไม่ใช่คนชนิดเดียวกันเสียแล้ว ชนิดนี้ข้าพเจ้าเข้าใจไม่ได้ ชนิดที่ข้าพเจ้าดูถูกและอิจฉา"*
>
> (เรอมาร์ก. 2537: 101)

ทัศนะจากคนรุ่นใหม่ ในสงครามของคนรุ่นเก่า

เรอมาร์กยังวิพากษ์ความคิดและทัศนคติของคนรุ่นเก่าหรือพวกหัวอนุรักษ์นิยมที่เขามองว่าเป็นต้นเหตุแห่งการเกิดสงคราม สงครามเกิดจากกลุ่มชนชั้นปกครองที่ตัดสินใจกันเอง ขัดแย้งกันเองเรื่องของผลประโยชน์ แต่ผลกระทบกลับตกอยู่ที่ประชาชนอย่างพวกเขาที่ไม่รู้เรื่องอะไรสักนิด โดยเฉพาะการวิพากษ์วิจารณ์พระเจ้าไคเซอร์วิลเฮล์มที่ 2 จักรพรรดิแห่งจักรวรรดิเยอรมัน ผู้ทรงนำประเทศเข้าสู่สงคราม เรอมาร์กให้ตัวละครสนทนาถึงเรื่องนี้ในเชิงประชดประชัน มากกว่าที่จะวิจารณ์แบบตรงๆ แต่หากพิจารณาอย่างละเอียดก็จะพอเข้าใจได้ว่าถ้าใครลองมาเป็นคนเยอรมันในขณะนั้นก็คงจะคิดเห็นเหมือนอย่างในบทสนทนาเป็นแน่

"นี่เองน่ะหรือผู้สูงสุด! แล้วไม่ว่าใครพอเห็นเข้าก็ต้องยืนท่าตรงเพียะซีนะ!" เขาตรึกตรองต่อไป "เออ แล้วจอมพลฮินเดนบูร์กล่ะ มิต้องยืนทำท่าตรงต่อหน้าพระราชานี่เหมือนกันซี หือ?"

"แกมันช่างไปหาคำถามมาจากไหน" คัทกล่าว "ข้อสำคัญแกเองมันต้องยืนท่าตรงละเป็นแล้วกัน"

"แต่สิ่งที่กันอยากรู้นักก็คือว่า" อัลแบร์ทกล่าว "ถ้าพระเจ้าไคเซอร์รับสั่งว่าไม่เอาแล้ว การสงครามจะเกิดขึ้นหรือไม่"

"กันรู้แน่ว่า ท่านไม่อยากให้มันมีขึ้นเลยแต่ต้นมา" ข้าพเจ้าตอบ

"เอาเถิดถ้าไม่พูดถึงท่านพระองค์เดียวติ๊งต่างว่ายี่สิบหรือสามสิบองค์หรือคนช่วยกันบอกว่าไม่เอาล่ะ"

"ถ้างั้นก็เห็นจะไม่มีจริงน่ะซี" ข้าพเจ้าเห็นด้วย "แต่นี่ต่างก็เอากันทั้งนั้น"

"แปลกจริงนะ เวลามานึกตรองให้ดี" ครอพพ์กล่าวต่อ "เรามาอยู่นี่ก็เพื่อป้องกันประเทศบ้านเมืองของเรา ส่วนพวกฝรั่งเศสเขาก็มาอยู่ทางโน้นเพื่อป้องกันประเทศบ้านเมืองของเขา ทีนี้ ใครจะเป็นผู้ถูกผู้ผิดกันแน่?" ...

"ถ้างั้นการสงครามนี่สำหรับอะไรกันแน่?" ทยาเดินถาม

คัทยกไหล่ "เห็นจะมีคนบางคนละกระมังที่ได้ประโยชน์จากการสงคราม"

"ฮื้อ กันไม่ได้อยู่ในจำพวกนั้นคนหนึ่งละ" ทยาเดินพูด

"ไม่ใช่แก หรือไม่ใช่ใครที่อยู่ที่นี่ทั้งนั้นแหละ"

"งั้นใครกันล่ะ?" ทยาเดินซักต่อ "มันก็ไม่เห็นจะเป็นประโยชน์กับพระเจ้าไคเซอร์เท่าไรนี่ ท่านก็มีทุกสิ่งทุกอย่างที่ตัวท่านประสงค์อยู่แล้ว"

"กันไม่แน่ใจในข้อนั้นหรอก" คัทเถียง "ในรัชสมัยของท่านยังไม่เคยมีสงครามเลย และพระราชาธิราชที่เชื่องเต็มที่แล้วเป็นต้องมีการสงครามเสมออย่างน้อยต้องหนึ่งครั้ง มิฉะนั้นก็จะไม่มีชื่อเสียงโด่งดัง ไม่เชื่อแกไปเปิดสมุดตำราของโรงเรียนดูซี"

(เรอมาร์ก. 2537: 121)

ความคิดเห็นส่วนนี้แม้จะไม่ได้บ่งบอกถึงความรู้สึกในทางลบต่อพระเจ้าไคเซอร์ แต่ในความเป็นจริงแล้วภายหลังสงครามหรือแม้กระทั่งในระหว่างสงคราม ความนิยมในระบอบกษัตริย์ของประชาชนเยอรมันรวมถึงหลายประเทศในยุโรปก็เริ่มสั่นคลอน จนเมื่อสงครามสิ้นสุดลง หลายประเทศต่างยกเลิกระบอบกษัตริย์ และจัดการปกครองตามระบอบสาธารณรัฐ แต่การปกครองด้วยประชาธิปไตยมิอาจสำเร็จได้ในเวลาอันสั้นในหลายประเทศ การล่มสลายทางเศรษฐกิจทำให้นำไปสู่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการวางแผนในระยะยาว จึงไม่แปลกที่หลายประเทศที่ตกอยู่ในสถานการณ์แบบนี้จะยอมรับใครสักคนที่สามารถแก้ปัญหา นำพวกตนไปสู่สถานการณ์ที่ดีขึ้น เมื่อประชาชนอดอยากก็ต้องยอมขายอิสรภาพเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ระบอบเผด็จการจึงเข้ามามีบทบาทในเยอรมัน รัสเซีย อิตาลี

ประเทศเยอรมันนั้นอยู่ในสถานะผู้แพ้สงคราม สภาพเศรษฐกิจและการเมืองที่ย่ำแย่ ระบอบกษัตริย์ถูกล้มเลิก การบริหารบ้านเมืองยังไม่เป็นเอกภาพ จึงเป็นโอกาสให้พรรคนาซีเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศนำโดย อดอฟท์ ฮิตเลอร์ ที่พยายามสร้างลัทธิชาตินิยมขึ้นมา เขาสัญญากับประชาชนว่าชาวเยอรมันจะไม่อดอยากและประเทศเยอรมันจะกลับมาแข็งแกร่งอีกครั้งหนึ่ง ฮิตเลอร์ฉีกสนธิสัญญาสงบศึกในปี ค.ศ. 1919 และนำเยอรมันเข้าสู่สงครามในปี ค.ศ. 1939 ย้อนรอยสงครามโลกครั้งที่ 1 เหมือนที่เพาล์และเพื่อนๆ สนทนากันไม่ผิดเพี้ยน

นอกจากนี้ **แนวรบด้านตะวันตกฯ** ยังแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกผิดหวังต่อคนรุ่นก่อนที่เขาคาดหวังว่าน่าจะเป็นผู้นำพวกเขาไปสู่ชีวิตที่ดี แต่กลับกลายเป็นว่าพวกเขากลับถูกครอบงำจากแนวคิดของคนรุ่นก่อน ในบางตอนของ**แนวรบด้านตะวันตกฯ** ยังแฝงความรู้สึกชิงชังเอาไว้ด้วยซ้ำ ว่าคนรุ่นนั้นนี่แหละที่เป็นผู้ผลักไสพวกเขาให้มาเผชิญชะตากรรมที่โหดร้ายในสงคราม แต่กว่าจะนึกได้มันก็สายไปเสียแล้ว

> *"ความจริงก็มีอยู่คนหนึ่งที่อิดๆ เอื้อนๆ ไม่ค่อยจะยอมมาสมัครด้วยเลย เขาชื่อ โยเซฟ เบม เป็นคนรูปร่างอ้วนๆ และชอบกกบ้าน แต่ในที่สุดก็ต้องยอมเชื่อ มิเช่นนั้นจะถูกไล่ออก...ไม่มีใครรู้แน่ว่าเมื่อสมัครไปแล้วจะเป็นอย่างไร พวกที่ฉลาดที่สุดก็คือพวกคนจนและคนโง่ พวกนั้นรู้ว่าการสงครามเป็นเคราะห์ร้าย ส่วนคนที่มีทุนรอนดีกว่าหรือมีสติปัญญาดีกว่า กลับเห็นเป็นของวิเศษและกลับดีอกดีใจไปตามกัน...คัทซินสกี้บอกว่านั้นแหละเป็นผลแห่งการอบรมของชนชั้นนั้น"*
>
> (เรอมาร์ก. 2537: 8)

เรอมาร์กยังตอกย้ำความรู้สึกชิงชังต่อคนรุ่นก่อนในตอนที่เพาล์เดินทางกลับบ้านเขาได้ไปพบครูคันทอเรค ซึ่งเป็นคนเดียวกับที่เคยปลุกเร้าให้เขาและเพื่อนๆ สมัครเป็นทหาร แต่ขณะนั้นได้กลายเป็นพลทหารคันทอเรคไปเสียแล้ว นอกจากคันทอเรคไม่อาจทำได้อย่างที่ตัวเองเคยพูดอย่างเรื่องของความเข้มแข็ง ความเสียสละเพื่อชาติ เขายังพยายามติดสินบนนายทหารที่เคยเป็นลูกศิษย์ ตอกย้ำความไม่พอใจและความรู้สึกผิดหวังต่อการกระทำของคนที่เขาควรจะเคารพ คนที่ดีแต่พูด ดีแต่พล่ามในสิ่งที่ตนเองก็ยังไม่อาจทำได้ ซึ่งเรอมาร์กก็ได้เอาคืนอย่างเจ็บแสบ

> *"พอดีมาเจอกับตาคันทอเรค แกยื่นมือมาให้แล้วว่า 'ฮัลโหล มิทเทิลชเตท สบายดีหรือ?' กันมองดูแกแล้วว่า 'พลทหารคันทอเรค ธุระก็ต้องเป็นธุระ แกควรจะรู้ดีอยู่แล้ว ยืนอยู่ในท่าตรงให้ดีซิ เวลาแกพูดกับนายทหาร'...แกพยายามตีสนิทเป็นเพื่อนอีก กันเลยต้องดุแกมากขึ้นอีกหน่อย อีทีนี้แกเอาอาวุธสำคัญของแกออกมาล่อ ค่อยๆ กระซิบว่า 'ฉันจะช่วยให้ได้เข้าสอบไล่คราวพิเศษเอาไหมล่ะ?' แกพยายามให้กันระลึกถึงการเล่าเรียนตามเคย กันก็เลยบ้าใหญ่ และให้แกนึกถึงเรื่องอื่นเสียบ้าง 'นี่แน่ะ พลทหารคันทอเรค เมื่อสองปีมาแล้วแกเทศนาให้พวกเราสมัครเข้าเป็นทหาร ในจำนวนพวกเรามีอยู่คนหนึ่งคือ โยเซฟ เบม ซึ่งไม่ต้องการจะสมัคร แกก็คาดคั้นเขาเสียจนต้องตายไปสามเดือนก่อนหน้าที่จะถึงคราวเขาควรเข้าเป็นทหารตามทางปกติ ถ้าไม่ใช่เพราะแกแล้ว เขาก็คงจะได้มีชีวิตยืนอีกสามเดือนเป็นอย่างน้อย...พลทหารคันทอเรค นี่แกเรียกว่าแกได้ขัดกระดุมแล้วหรือ? อะไร ดูเหมือนแกไม่ได้เคยเรียนอะไรเลย ใช้ไม่ได้คันทอเรค ใช้ไม่ได้ทีเดียว"*
>
> (เรอมาร์ก. 2537: 105)

อดีตไม่จำเป็น อนาคตยังมองไม่เห็น

แม้**แนวรบด้านตะวันตกฯ** จะเป็นนิยายที่มีฉากหลังเป็นสงครามและได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในนิยายสงครามที่ดีที่สุด แต่เรอมาร์กก็ไม่ได้มุ่งที่จะนำเสนอเรื่องของยุทธวิธีทางการทหาร เขากลับนำเสนอภาพของ

สงครามผ่านมุมมองของทหารที่จำเป็นต้องเอาชีวิตให้รอดไม่มีตัวละครหลักคนไหนเลยจะคิดถึงยุทธวิธีเพื่อชนะศึก พวกเขาคิดแต่วิธีที่จะรักษาชีวิตให้รอดไปวันๆ เพราะแม้แต่สาเหตุแห่งสงครามเองก็ยังเป็นคำถามในใจพวกเขา

ตัวละครในเรื่องอาจแบ่งออกได้เป็นสองจำพวก คือเด็กหนุ่มอย่างเพาล์ที่ชีวิตยังเลื่อนลอยและคนในกลุ่มที่มีหลักปักฐานแล้วอย่างคัท เดเทอริง หรือฮิมเมิลสโตสส์ ทั้งสามต่างมีอาชีพ มีครอบครัว แม้คนทั้งสองจำพวกจะมีพื้นฐานชีวิตและสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่ต่างกัน แต่ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีอดีตที่รื่นรมย์เหมือนๆ กัน เป็นเรื่องปกติที่เมื่อคนเราตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากและบีบคั้นก็มักจะนึกย้อนถึงชีวิตที่สงบสุข นึกถึงครอบครัว นึกถึงบ้าน เหล่านี้อาจช่วยหล่อเลี้ยงและให้กำลังใจ ทำให้ชีวิตมีความหวัง เช่น คัท ที่หวังว่าจะกลับไปหาลูกเมีย ประกอบอาชีพช่างทำรองเท้าตามเดิม เดเทอริงก็อยากจะกลับไปหาเมียและไปดูฟาร์มของตัวเองใจจะขาด

แต่ในทางกลับกัน เมื่อต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่กดดันมากๆ อย่างในแนวหน้า ที่ชีวิตทุกวินาทีไม่สามารถกำหนดได้ ไม่มีทางรู้เลยว่าระเบิดจะตกลงมาตรงไหน กระสุนจะยิงเข้ามาโดนใคร สถานการณ์เช่นนี้บั่นทอนสุขภาพจิตของทหาร อาการกลัวตายเกิดขึ้นได้กับทุกคนโดยเฉพาะทหารใหม่ที่อายุน้อยลงเรื่อยๆ ดังนั้นการรับมือกับความกลัวเหล่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจและวุฒิภาวะของแต่ละบุคคล

การรับมือกับความกลัวและความกดดันนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ 1) คือความกลัวที่เกิดจากความรู้สึกพื้นฐานของมนุษย์ 2) เกิดจากการเรียนรู้อันเป็นกระบวนการตามธรรมชาติของมนุษย์ 3) นำประสบการณ์ที่พบเจอสะสมเป็นข้อมูลในสมอง 4) เริ่มเข้าสู่สภาวะยอมรับและเข้าใจ

ตัวละครในเรื่องต่างก็มีความกลัวและรับมือกับสถานการณ์ที่ต่างกันไป คัทซินสกี้ซึ่งเป็นหัวหน้าหมู่และมีอาวุโสที่สุดในหมู่น่าจะเป็นคนที่รับมือกับสิ่งเหล่านี้ได้ดีที่สุด เขายังคอยเป็นพี่เลี้ยงสั่งสอนทหารใหม่อยู่เสมอ ฮิมเมิลสโตสส์ ครูฝึกที่เข้มงวดแต่ไม่เคยออกรบจริงมาก่อน แต่พอมาสู่แนวหน้าก็กลับกลัวหัวหด ส่วนพวกทหารใหม่นั่นยิ่งแล้วใหญ่ ร้องไห้เป็นเด็กเล็กๆ และทำอะไรไม่ถูกเมื่อถูกระดมยิงด้วยระเบิด

สถานการณ์ที่ดูเหมือนจะเปลี่ยนทัศนคติของเพาล์ไปตลอดกาลคือตอนที่เขาติดอยู่ในสนามเพลาะ และต้องจัดการฆ่าทหารฝรั่งเศสคนหนึ่ง เพาล์ต้องติดอยู่ที่นั่นเป็นวันกว่าทหารนายนั้นจะเสียชีวิต เพาล์เริ่มสับสนและตั้งคำถามกับการมีชีวิตอยู่ การทำสงครามที่หาบทสรุปไม่เจอ การฆ่าฟันกับใครก็ไม่รู้ที่ไม่เคยโกรธเคืองกันมาก่อน แม้แต่ชื่อก็ไม่เคยรู้จัก

"เพื่อนเอ๋ย กันไม่อยากจะฆ่าแกเลยทีเดียว ถ้าแกกระโดดลงมาในหลุมนี้อีกสักครั้ง กันจะไม่ทำอะไรแกเลยขอโทษเถอะเพื่อนเอ๋ย เราทุกคนมองเห็นความจริงเอาเมื่อสายเสียแล้ว ทำไมเขาไม่บอกเราเสียก่อนนะว่าก็เป็นมนุษย์ที่น่าสงสารอย่างเดียวกับเรา และมารดาของแกก็มีความวิตกทุกข์ร้อนอย่างเดียวกับมารดาของเรา ....ขอโทษเถอะเพื่อนเอ๋ย แกจะมาเป็นข้าศึกกับกันได้อย่างไร ถ้าเราต่างทิ้งปืนเสีย ทิ้งเครื่องแบบเสีย แกก็อาจมาเป็นพี่น้องของกันได้"

(เรอมาร์ก. 2537: 134)

แต่สิ่งที่เพาล์และเพื่อนๆ ได้รับการสั่งสอนเสมอก็คือการเอาชีวิตให้รอด นั่นหมายถึงว่าพวกเขาต้องลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ทั้งของตัวเองและศัตรูทิ้งไป (Dehumanising) คุณค่าของตัวเองก็คือพยายามไม่นึกถึงความสุขแต่หนหลังให้มากนัก แต่ควรคิดถึงแต่ปัจจุบันไว้ให้มากที่สุด

"ความเคยชินนี้แหละเป็นเหตุที่ทำเราคล้ายกับว่าจะลืมอะไรง่ายๆ อย่างรวดเร็ว เมื่อวานนี้เราอยู่ใต้กระสุนปืน วันนี้เราเล่นบ้ากันแล้วก็เดินลอยนวลอยู่ตามสบาย วันรุ่งขึ้นก็กลับไปสนามเพลาะอีก เราไม่ได้ลืมอะไรจริงดอก แต่เมื่อมาอยู่ในท้องทุ่งเช่นนี้ วันที่เราอยู่แนวหน้า เมื่อมันผ่านพ้นไปแล้วก็จมลงไปในตัวเราคล้ายก้อนหิน มันร้ายกาจเกินไปที่จะไปหวนนึกถึงมันอีกในทันทีทันใด เพราะถ้าเราทำเช่นนั้นเราก็คงจะตายเสียนานแล้ว...เช่นเดียวกับที่เรากลับกลายเป็นสัตว์ในขณะที่เราไปถึงแนวรบ เป็นวิธีเดียวที่ทำให้เรารอดตาย พอมาถึงที่พักเราก็กลายเป็นคนจรจัดลอยนวล เราจะทำอื่นไม่ได้ ความจำเป็นบังคับเช่นนั้น เราต้องการจะมีชีวิตอยู่ไม่ว่าจะราคาแพงเท่าใด เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าความรู้สึกและความคิดต่างๆ นานาจะเป็นของประเสริฐสำหรับเวลาสงบศึก เราจะเอามาบรรทุกตัวเราเดี๋ยวนี้ก็ไม่สู้เหมาะ ไม่ใช่ถิ่นของมัน เคมเมอริชก็ตายไปแล้ว ไฮเออเวสทุสกำลังจะตาย มาร์เทนส์ขาขาด ไมเยอร์ตาย มักซ์ตาย ไบเยอร์ตาย เฮมเมอร์ลิงตาย แล้วยังมีอีกตั้งร้อยยี่สิบคนบาดเจ็บนอนกลิ้งเกลือกอยู่ที่ไหนต่อไหน มันเป็นที่น่าสลดก็จริงอยู่ แต่นั่นแหละมันเกี่ยวอะไรกับเราเล่า"

(เรอมาร์ก. 2537: 85)

เพาล์ถูกสอนให้มองศัตรูว่าไม่ใช่มนุษย์ หากนึกสงสารแม้เพียงครู่เดียว คนที่ตายอาจเป็นตัวเขาเอง ความรู้สึกผิดนั้นได้มลายหายไป เพราะที่สุดแล้วนั้นการเอาชีวิตตัวเองให้รอดยังคงเป็นสิ่งสำคัญกว่าเรื่องอื่น อย่างที่คัทได้เตือนสติเพาล์ว่าเขาทำถูกแล้ว พลางชี้ให้ดูพลแม่นปืนที่ซุ่มยิงศัตรูราวกับเป็นเกมแสนสนุก

"แกช่วยไม่ได้หรอก จะให้แกทำอย่างอื่นได้อย่างไร? เรามาอยู่นี่ก็สำหรับการพรรณนี้เท่านั้น"...

"นี่ ดูตัวอย่างนั่นซี" คัทพูดพลางชี้ให้ดู

ตรงที่สำหรับยืนยิงมีพวกทหารแม่นปืนยืนอยู่ ปืนไรเฟิลซึ่งมีศูนย์เป็นกล้องส่องวางพาดอยู่ปากสนามเพลาะ หันไปทางข้าศึก ประเดี๋ยวๆ ก็ได้ยินเสียงปืนลั่น

ครั้งหนึ่งเราได้ยินเสียงร้อง "อีทีนี้ได้การ!" "เห็นมันกระเด็นไหม?" นายสิบเอกเอิลริชหันมาอย่างภูมิใจ ทำเครื่องหมายจดแต้มไว้ วันนี้เขาได้ที่หนึ่ง เพราะยิงข้าศึกได้อย่างแน่ๆ สามคนแล้ว

(เรอมาร์ก. 2537: 137)

เหตุการณ์ (ยัง) ไม่เปลี่ยนแปลง

แนวรบด้านตะวันตกฯ สะท้อนความไร้สาระของสงคราม ที่มีแต่ความสูญเสีย แม้โลกจะผ่านสงครามมาแล้วมากมายหลายหน สูญเสียมาแล้วไม่รู้เท่าไร แต่น่าแปลกที่มนุษย์ก็ยังพร้อมเสมอที่จะก่อสงครามครั้งใหม่ สิ่งที่เรอมาร์กนำเสนออาจดูเจ็บปวด น่ารันทด แต่มันก็เพียงสะกิดความรู้สึกเพียงชั่วครั้งชั่วคราว ผลงานของเขาปลุกกระแสการต่อต้านสงครามได้เพียงชั่วครู่ แต่ก็ไม่อาจหยุดยั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 มิให้เกิดขึ้นได้ อาจเป็นเพราะนี่คือเสียงเรียกที่แผ่วเบาจากผู้รับผลกระทบจากสงคราม ในขณะที่ผู้ก่อสงครามยังคงใช้ชีวิตราวกับไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สงบ เกิดองค์การสันนิบาตชาติขึ้นเพื่อขจัดความขัดแย้งและสร้างสันติภาพให้บังเกิด สงครามหล่อหลอมทั้งโลกให้กลายเป็นหนึ่งเดียว แต่มิใช่หนึ่งเดียวที่เป็นสันติ แต่เป็นหนึ่งเดียวที่เกิดจากผลพวงของสงคราม เพราะทุกฝ่ายทั้งผู้แพ้และผู้ชนะต่างก็บอบช้ำไม่ต่างกัน

"ทุกคนก็เป็นเช่นนี้ ไม่ใช่แต่พวกเราที่อยู่ที่นี่เท่านั้น สิ่งซึ่งบังเกิดขึ้นแต่ก่อนนี้ใช้ไม่ได้เสียแล้ว และเท่ากับว่าไม่มีใครรู้จักอีกแล้ว ความแตกต่างก็ดี วงศ์ตระกูลก็ดี เปลี่ยนแปลงไปหมด เหมือนกับว่าได้ถูกลบให้เลือนไปจนจำกันเกือบไม่ได้ เปรียบเหมือนว่าแต่ก่อนนี้เราเป็นเงินตราของประเทศต่างๆ แต่เดี๋ยวนี้เราถูกหลอมรวมกันก็คงเป็นเงินเหมือนกันหมด สำหรับจะแยกให้แตกต่างกันไปได้ จะต้องเอาตัวโลหะมาแยกธาตุ ก่อนอื่นเราเป็นทหาร แต่ภายหลัง ด้วยอาการอันแปลกและน่าอับอาย เราก็เป็นคนอยู่ดี"

(เรอมาร์ก. 2537: 162)

อย่างไรก็ตาม **แนวรบด้านตะวันตกฯ** ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นถึงพลังของวรรณกรรมที่ถ่ายทอดความเป็นจริงของสังคมที่ยังต้องแย่งชิง ต้องไขว่คว้าหาผลประโยชน์ใส่ตัวให้มากที่สุด แม้แต่ในนิยายก็ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เห็นช่องทางของความหวัง ตัวดำเนินเรื่องอย่างเพาล์ที่ผู้อ่านคอยเอาใจช่วยอยู่ตลอด ก็ยังไม่วายพบจุดจบที่ไม่ต่างจากเพื่อนร่วมรบรายอื่นๆ

"ใบหน้าแสดงความสงบ เกือบจะว่าพอใจที่อวสานได้มาถึงแล้ว" ชวนให้เราหดหู่ไปกับชะตากรรมของเพาล์และชวนให้คิดว่าหรือเพาล์จะยินดีกับความตายที่มาช่วยปลดเปลื้องความทุกข์อันหนักหนาของเขาไปได้เสียที

บรรณานุกรม

ปรีชา ศรีวาลัย. (2530). **สงครามโลกครั้งที่ 1-2 และสงครามเกาหลี.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ผุสดี ศรีเขียว. (2528). **ประวัติวรรณคดีเยอรมันเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

Hunt, Nigel. (2004). The Contribution of All Quiet on the Western Front to Our Understanding of Psychological Trauma. **European Psychiatry.** 19(8): 489-493.

Tighe, Joseph A. (2004). All Quiet on the Western Front: A Phenomenological Investigation of War. **Critical Survey.** 16(3): 48-61.